

ململانی هیژه ناوچه‌ی و سه‌روو ناوچه‌ییه‌کان له سووریادا

30-09-2021

نووسه‌ره‌کان

ناوه‌ندی لیکۆلینه‌وه‌ی رووداو

فلاڊيمير پوتين، سەرۆككۆماری روسيا، له دیداری له گەل بە شار ئەسەد، هاوتا سوورییەكەیدا، دووپاتی کردووه كه؛ پێویسته تهواوی ئەو هێزه بایانیانەي كه مۆلەتی نهتووه بهگرتوووهكانیان نییه، خاکی سووریا به جێ بهیڵن. ئەو له سێ سالی رابردوودا دوو جاری دیکەش له سەر ئەم ستراتیژییەي روسیا پێداگری کردبوو، ئەمەش خواستیکه كه رکا بەری بهرزه وهندی هێزه ناوچەیی و سەر وو ناوچەییەکان له وڵاتەدا پێشان دەدات. ئەم دەقه هەول دەدات داهاتووی مەملانی هێزه ناوچەیی و سەر وو ناوچەییەکان له سووریا تاوتوێ بکات و روانگەیهکی گریمانەیی بخاته بەر دەست.

ناکۆکیی نامانج و بەرزه وندی ئەکنههه جیاوازهکانی قهیرانی سووریا

ئێران، سووریا به هاو پیمانی ستراتیژیکی خۆی دەزانیت و هەر له سەر هتای قهیرانی ئەو وڵاتە له سالی 2011دا، داکۆکی تهواوی له دهولەتی سووریا کرد. له گەل تهشه نهکردن و قوولبوونهوی قهیرانهکهدا، ئێران "هێزهکانی پاراستنی حەرەم" ی دامهزراند و هەر له و پێناوهشدا که لکی له دهرهفتهی پهنا بهرانی شیعەي ئەفغانی و پاکستانی بۆ بونیاتانی بهکینهکانی "فاتیمیوون" و "زهینه بیوون" وهگرته و نامادهبوونی خۆی لهوئ بههێزتر و بهرچاوتر کرد. هەر له سەر هتای قهیرانهوه، پاراستنی دهولەتی ئەسەد ـ وهک بهکێک له هێزه پێکهینهرهکانی "میحوهري بهرنگاری"، پاشهکشه کردن به دژ بهره ناوچەییەکان و بههێزکردنی بآلی شیعەي له رێگای رێکخستنی هێزی "ئەنسارولوهتهنی" له سووریا و، ههروهها که لکوهگرتهنی باشتر و سهربازی له جیۆپۆلیتیکی سووریا وهک دهراوسیی ئیسرائیل، نامانجهکانی ئێرانیان له سهروهندی قهیرانی سووریا دا پێکهیناوه.

تورکیا، زۆرتین پهنا بهری سووری له خۆ گرتووه و له م لایه نهوه که وتۆته ژێر گوشاریکی زۆر. تورکیا، له نیوهی سالی 2011 به داواوه، پشنگیری خۆی له بهر هه لستکارانی دژی به شار ئەسەد دهستپیکرد و به خیرایی پشنگیرییه دیپلوماتیکی و لوجیستی و داراییهکانی به پشنگیری راستهوخۆ و ئاشکرای سهربازی بهرز کردووه و له سالی 2016 به فهرمی بهکه سهربازییهکانی تورکیا له خاکی سووریا جینگیر کران و سالی 2018، کانتۆنی عهفرین و سالی 2020 به شیک له باریکهی سنووری هاوبهشی له یۆژهلاتی فوراندا، که هه ندی له ناوچه کوردیهکانی سووریا (رۆژئاوا) دهگرتهوه، داگیر کرد. نامانجی سهرهکی و گرنگی تورکیا هه وڵدان بوو له پێناو رووخاندنی دهولەتی ئەسەد و دامهزراندنی دهولەتیکی ئیخوانیی سەر به خۆی، به لأم پاش تێپه ربوونی کات و دهرکهوتنی کورتهینانی تورکیا له دهسته بهرکردنی ئەو مه بهسته، نامانجی ئەو وڵاتە گوڤردا بۆ تیکۆشان بۆ رێگریکردن له دروستبوونی هه ریمیکی کوردیی هاوچه شنی هه ریمی کوردستان له سەر زۆریه ی سنووره هاوبه شهکانی سووریا و تورکیا، به تابهت کاتیک که کوردانی سووریا وهک په پرهوی پ.ک.ک و عه بدولآ ئوجالان دهستنیشان دهکرین.

رووسیا، رۆژی 30 ی سینیته مبهری 2015، پاش داواکاری فهرمی سووریا، بۆ ئەنجامدانی هێرش بهربلای ناسمانی بۆ سەر پێگه و مه کۆکانی داعش و دژ بهرانی دیکه دهولەتی سووریا، راستهوخۆ رۆیشه نه نیوچه رگه ی قهیرانی سووریا. ویستی روسیا، گه رانه وه به بۆ ناوچه ی رۆژهلاتی ناوین و بووژاندنهوی دهسهلاتی پێشووی له ناوچه کهدا به مه بهستی بهر بهر ههکانیکردن له گەل ئەمریکا. روسیا له رێگای قهیرانی سووریا وه هاوکات هه وڵیداوه گوشارهکانی ئەمریکا و وڵاتانی رۆژئاوایی له هه مبهه قهیرانی کریمیا و ئۆکراین کهم بکاتهوه. رووسهکان پێداگرن که ئەوان تاقه هێزی یاسایی و رێگه پێدراون له سووریا دا و ده بێت تهواوی هێزهکانی دیکه خاکی ئەو وڵاتە جێ بهیڵن.

ئهمریکا، له سالی 2014 و دواي دامهزراندنی هاو پیمانی نیودهولەتی دژ به داعش، به کردووه ههنگاوی هاویشه نیو قهیرانی سووریا و له سینیته مبهری 2017 دا به شیک له هێزه سهربازییهکانی ئەمریکا هاوشان له گەل هێزه کوردیهکانی رۆژئاوا، بهرامبهه به داعش ئوپراسیونیان ئەنجام دا و هیشتا له و ناوچه دا مانهتهوه. به شیک دیکه له هێزه ئەمریکیهکان له ناوچهی ته نهفی باشووری سووریا، هاوسنوور له گەل ئوردن و به یارمهتیی ئەو وڵاتە له گروپی ئەفسه رانی راپه ربووی سوپای عه رهبی (سووری) پشنگیری دهکهن. ئەمریکا له سووریا دا گیرۆده ی ستراتیژییهکی شیواوه. ئەمریکا له بهر ئەزموونی ناسه رکهوتوو و پر تێجووی رووخاندنی دهولەتی له عێراق و ئەفغانستاندا، به ئەنقهست چاوپۆشیی له دهرهفتهی رووخاندنی دهولەتی به شار ئەسەد کرد. شکاندن داعش گرنگترین هۆکاری هه نووکه ی مانه وهی ئەمریکایه له وڵاتی سووریا، به لأم ئەگه ر بتوانن شان له ئەستۆی باری ئەخلاقی و سیاسی ئەو دۆخه دهر بێنن، پشنگیری سهربازییان له کوردهکان تهواو دهکهن و سووریا به جێ دهیڵن!

میحوهري عه رهبی (ئوردن، عه ره بستان و ...)، له سووریا دا بوونی سهربازیان نییه، به لأم به شیوازی بریکاری رکا بهرانه له گەل رکا بهرانی ناوچه یی خۆیاندا؛ به تابهت ئێران و تورکیا، له مەملانیاندا. له نیوانیاندا ئوردن له ناوچه ی ته نهفی سووریا له گەل ئەمریکیهکاندا

پشتگیری له هیژیکی راپه پوی سوپای سووری دهکات.

حیزبوللای لوبنان، ئەم گرووپه بێ ریگه دان و مۆلەتی دەولەتی لوبنان و بەئاقاری سیاسەتەکانی کۆماری ئیسلامی ئێراندا، بوونیکی سەربازی بە هیژی له چەندین ناوچە جیاوازی سووریدا هەیه، ئامانجەکانی حیزبوللای له پانتایی ویست و مەبەستی ئێراندا یە و بێگومان ئەم گرووپه به دواي بەرزکردنەوهی ئاست و پانتایی هیژی خۆی و کەلکۆەرگرتن له خاکی سووریا یە بۆ بەرهه مەهینان و کۆکردنەوهی چەک و نزمکردنەوهی ئاستی زیان بەرکەوتن له بەرامبەر ئیسرائیل.

ئیسرائیل، هەرچەندی ئیسرائیل له سەر خاکی سووریا و له گۆرەپانی ئۆپراسیوونەکانی ئەو وڵاتەدا بوونی سەربازی نییه، بەلام له سالانی رابردوودا بەردەوام بە ئەنجامدانی هیژی بەربلای ئاسمانی و مووشەکی و درۆن دژ بە مەکوۆکانی ئێران، حیزبوللای و تەنانەت سوپای سووریا، وەک یەکیک له رۆلگێرە سەرەکییەکانی قەیرانی سووریا دەرکەوتوو.

روانگه

له روهی ئاستی دەسەڵاتەوه، دەتوانین بڵین له نۆ ئەکتەرەکانی قەیرانی سووریا، له ئاستی سەرووناوچەیی و نۆدەولەتیدا، ئەمریکا و رووسیا مەزنترین هیژیان هەیه. وەک ئاماژە یێ کر؛ ئەمریکا روانگە یەکی ستراتییکی بۆ درێژەدانی بە مانەوه له سووریا نییه و زیاتر له هەولێ ئەوه دایە بە رەخساندنی ریکەوتنیک له نیوان کوردەکان و تورکیا و تارادە یەکیش دەولەتی سووریا، دەر فەتیک بۆ بردنە دەرەوهی هیژەکانی له سووریا بپەخسینیت. بەلام دەولەتی رووسیا بە پێچەوانە ی ئەمریکا روانگە یەکی ستراتییکی و درێژخایەنی بۆ مانەوهی هیژەکانی له سووریا هەیه. ئەمە بوو تە هۆکاری سەرەکی بۆ ئەوهی رووسیا وەک کاریگەرترین و گرنگترین دەورگێری بیانی له سووریا دەستنیشان بکەین.

له ئاستی دووهم و ناوچە یی هیژدا، دەبیت ئاماژە بە ئێران و تورکیا بکړیت، کە وەک دوو دەسەڵاتی هاوکار و هاوکات رکا بەریش ئەژمار دەکړین. ئەگەرچی ئێران باری له تورکیا گونجاوتره، بەلام بە هۆی پێوهندیی بە رووسیاوه له بوا ی و زەخانە ی ناوکی و دژایەتی ئەمریکا، ناتوانیت بە شیاوژیکی کلاسیک بوونی سەربازی و راپۆزکارانە ی له سووریا درێژە پێ بدات.

هەرچەند سن وڵاتی ئێران، تورکیا و رووسیا له سووچیدا، سەبارەت بە گۆرانکارییەکانی سووریا هاوپه یمانیەکیان پیکهینا، بەلام ئەوه تەنیا یەگرتوو یەکی کورتخایەن بوو و بە زووترین کات دژبەری بەرژەوهندی بوو بە هۆی هەلبژاردنی رپهوی جیاوازی. ئەزموونی پاشەکشە ی زۆرەملی تورکیا بەرامبەر رووسیا له سالێ ۲۰۱۶، وای دەرەخات کە هەم ئێران و هەم تورکیا له مەودای مامناوەندیدا له هەمبەر ویستی رووسیا، ناچار بە پاشەکشە له سووریا و هەلبژاردنی سیاسەتیکی جیاوازیتر له بژاردە ی ئەمروییان دەبن.